

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen opiskelija-asunnot SOA ry kiittää mahdollisuudesta lausua yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.

Suomen opiskelija-asunnot SOA ry on opiskelija-asuntoyhteisöjen valtakunnallinen edunvalvonta- ja yhteistyöjärjestö. SOA:n jäseninä on 22 opiskelija-asuntoyhteisöä sekä opiskelijajärjestöt Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ja Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK. Jäseninä olevat opiskelija-asuntoyhteisöt toimivat tärkeimmillä opiskelupaikkakunnilla ja ne omistavat yhteensä noin 45 000 vuokra-asuntoa, joista valtaosa on rakennettu valtion tuella. Opiskelija-asuntoyhteisöt ovat yleishyödyllisiä yhteisöjä, joko säätiöitä, kaupunkien omistamia yhtiöitä, ylioppilaskuntia tai yhdistyksiä. Ne eivät jaa osinkoa tai muuta etuutta perustajilleen tai omistajilleen. SOA:n jäsenyhteisöjen tavoitteena on tarjota opiskelijoiden toiveita ja tarpeita vastaavia asuntoja kohtuulliseen hintaan.

Asumistuen leikkaus heikentää opiskelijoiden toimeentuloa

Opiskelijat ovat suurin asumistuen saajaryhmä. Asumistukea saa 162 527 opiskelijaruokakuntaa (31.12.2022) eli 43 prosenttia asumistukea saavista ruokakunnista. Asumistukea sai vuonna 2019 46 prosenttia korkeakouluopiskelijoista (1).

Suurin osa opiskelijoista on erittäin pienituloisia. Asumistukea saavien yhden hengen opiskelijaruokakuntien keskimääräinen asumistukeen vaikuttava tulo oli vain 574,82 euroa kuukaudessa ja kaikilla opiskelijaruokakunnilla 718,15 euroa kuukaudessa. Opiskelijabarometri 2022 -aineiston mukaan opiskelijoilla on keskimäärin käytössä (nettona) 1198,94 euroa kuukaudessa. Opiskelija-asunnoissa asuvilla vastaava summa on vain 861,46 euroa.

Asumistuella on merkittävä rooli opiskelijoiden toimeentulossa ja siksi asumistuen supistaminen kaventaisi merkittävästi opiskelijoiden toimeentuloa. Lakiluonnoksessa arvioidaan tuen supistuvan

opiskeljaruokakunnilla keskimäärin 76 euroa. 6,5 prosenttia tuensaajaruokakunnista tippuisi kokonaan tuen piiristä.

Opiskelijoiden päätoimi, opiskelu, edellyttää usein asumista kalliiden asumiskustannusten kasvukeskuksessa, vaikka opiskelijoiden tulotaso on pieni. Asumistuessa hyväksytyt enimmäisasumismenot ovat merkittävästi markkinavuokria pienemmät. Opiskelija-asunnot ovat markkinavuokria edullisempia, mutta opiskelija-asuntoja ei riitä läheskään kaikille halukkaille. Hallituksen kaavailema investointiavustuksen leikkaus heikentää entisestään opiskelija-asuntoyhteisöjen mahdollisuuksia vastata asumistukileikkauksen myötä kasvavaan kysyntään – opiskelijoiden asumisesta leikataan kahta kautta. Opiskelijoilla on siis niukasti mahdollisuuksia sopeuttaa talouttaan muuttamalla edullisempaan asuntoon. Leikkauksen vaikutus korostuu yksinasuvilla opiskelijoilla, sillä yksinasuvilla asumismenojen tulo-osuus on keskimäärin suurin. Vaihtoehdoiksi jää jäljelle työskentelyn lisääminen, mikä hidastaa valmistumista, sekä suurempi opintolainan nostaminen, mikä lisää velkaantumista.

Parhaat edellytykset asumismenojen supistamiseksi ovat asunnon jakaminen muiden kanssa. Solu- ja kimppekämpissä vuokrataso jää usein asumistuen enimmäisasumismenojen alle – ainakin valtion tukemassa asuntokannassa. Pariskuntien on edullisempaa asua yhdessä kaksiossa kuin kahdessa erillisessä yksiossa. Asumistukeen sisältyy kuitenkin ehtoja, jotka tekevät asunnon jakamisesta vaikeampaa.

SOA esittää, että asumistuen leikkausten yhteydessä tulisi helpottaa yhteisasumista.

Yhteisasumisen helpottaminen

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa tavoitellaan yhteisasumisen helpottamista: ”Opiskelijoiden yleisen asumistuen rinnalle selvitetään ja kehitetään yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.”

Rinnakkaiset asumisen kysyntätuet kuitenkin monimutkaistaisivat entisestään opiskelijoiden sosiaaliturvan tilkkutäkkiä ja olisivat käytännössä vaikeita toteuttaa. Asumistuki sopii hyvin opiskelijoiden asumisen tukemiseen. Asumistuki seuraa todellisten asumismenojen kehitystä paremmin kuin niistä kauaksi jälkeen jäänyt asumislisä, eikä asumistuki katkea tukikuukausiin sidotun asumislisän tavoin kesäksi – kuten ei asuminenkaan. Asumistuessa on yhteisasumista hankaloittavia elementtejä, mutta ne ovat korjattavissa täsmätoimin. Yhteisasumista edistävät toimet ovat tehtävissä ja ne tulisi tehdä asumistukea kehittämällä.

Opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017. Muutoksen myötä yksin asuminen yleistyi. Yksinasumisen yleistymisen juurisyy ei kuitenkaan ole asumistuessa. Yksioiden suosio on kasvanut pitkään soluasuntojen kustannuksella. Ilmiö on tunnistettu ainakin jo 1990-luvun lopulla – siis kauan ennen asumistukimuutosta (2). Asumistuki kasvatti yksinasuville opiskelijoille maksettavaa tukea. Samanaikaisesti kasvanut yksiötarjonta toi yksiön useamman ulottuville. Asumistuki ja tarjonnan kasvu siis mahdollistivat yksinasumisen yleistymisen, mutta eivät ohjanneet tai pakottaneet siihen. Asumistuki vain kiihdytti jo pitkään vaikuttanutta kehitystä.

Asumistuki mahdollisti aiempaa useammalle opiskelijalle näiden toiveiden mukaisen asumisen yksiossa. Asunnon jakamisessa toisten kanssa on monta etua: asumiskustannukset jäävät pienemmiksi ja onnistunut yhteisasuminen voi ehkäistä yksinäisyyttä (3).

Asumistuen raju leikkaus voi pakottaa monet opiskelijat jakamaan asunnon muiden kanssa, kun toimeentulo ei riitä kattamaan muiden, toiveita vastaavien asumismuotojen kustannuksia. Jos yhteisöllisestä asumisesta halutaan aidosti suositumpaa, on onnistuttava muuttamaan asumiskulttuuria. Osalle opiskelijoista yhteisöllinen asuminen ei ole olosuhteiden sanelema pakko; yhteisöllisen asumisen polku on olemassa. Yhteisöllinen asuminen ei välttämättä ole aluksi ensisijainen valinta niilläkään opiskelijoilla, jotka myöhemmin siihen hakeutuivat. Pikemminkin yhteisölliseen asumiseen päädytään vaihtoehtojen puuttuessa, mutta positiivisten kokemusten myötä siihen tykästyään ja hakeudutaan jatkossakin. (4) Jos siis yhteisöllisen asumisen suosiota halutaan lisätä, on parannettava yhteisöllisen asumisen kokemusta.

Moni opiskelija vierastaa muuttoa samaan asuntoon entuudestaan tuntemattomien kanssa. Sen sijaan useampi voisi olla valmis muuttamaan kimppakämppään kaverin tai kavereiden kanssa – nuorista 35 prosenttia pitää tätä sopivana vaihtoehtona (5). Yleisessä asumistuessa yhteinen vuokrasopimus johtaa automaattisesti yhteiseen ruokakuntaan, mikä on vaikeuttanut kaveriasumisen tarjoamista. Kaverikämppien tarjoamista helpottaisi, jos asuntoa voisi hakea yhdessä kaverin kanssa ja solmia koko asunnolle yhteisen vuokrasopimuksen.

Ennen asumistukimuutosta yhteisellä vuokrasopimuksella vuokrattavat kaverikämpät olivat vaihtoehto yksin asumiselle tai solulle. Asumistukimuutos vaikeutti asunnon jakamista kaverin kanssa. Yksityiset vuokranantajat eivät välttämättä suostu erillisiin vuokrasopimuksiin. Yhden päävuokralaisen ja alivuokralaisten mallissa päävuokralainen kantaa vajaakäytön riskin. Opiskelija-asunnoissa erilliset vuokrasopimukset järjestyvät, mutta erillisten vuokrasopimusten takia asunnot vapautuvat pääosin huone kerrallaan. Siksi kokonaisasia asunnot vapautuu harvoin tarjottavaksi yhteistä asuntoa etsiville kaveruksille. Yhdellä yhteisellä vuokrasopimuksella vuokrattavat kaverikämpät ovat käytännössä poistuneet opiskelija-asuntotarjonnasta.

Asumistukilain muutoksella voitaisiin helpottaa kimppa-asumista. Siksi SOA esittää lisäystä asumistukilain neljännen pykälän ensimmäiseen momenttiin: ”Samassa asunnossa pysyvästi asuvat henkilöt kuuluvat samaan ruokakuntaan. Eri ruokakuntaan kuuluvat henkilöt, jotka hallitsevat osaa asunnosta erillisen vuokrasopimuksen tai sitä vastaavan hallintasopimuksen perusteella tai jotka on hoitosopimuksella sairauden tai vamman perusteella sijoitettu ruokakunnan hoidettaviksi [lisäys alkaa] tai jotka ovat täysi-ikäisiä ja jakavat asunnon muuten kuin tämän lain 5 §:n mukaisina avopuolisoina.[lisäys päättyy] Tässä laissa asumistuen saajalla tarkoitetaan kaikkia ruokakunnan jäseniä.

Lisäyksen myötä yhteinen vuokrasopimus ei automaattisesti johtaisi yhteiseen ruokakuntaan silloin, kun kyse on asumisesta kämpäkaverin kanssa. Avo- tai aviopuolisot sekä suoraan etenevässä tai takenevässä polvessa olevat sukulaiset muodostaisivat edelleen yhteisen ruokakunnan asumistukilain 4.2 § mukaisesti. Asunnon jakavat täysi-ikäiset sisarukset eivät muodostaisi yhteistä ruokakuntaa.

Muutos mahdollistaisi kaverikämppien tarjoamisen opiskelija-asuntokannassa. Samoin se voisi lisätä kaverikämppien kysyntää ja tarjontaa vapaarahoitteisessa vuokra-asuntokannassa, sillä vuokranantajan riski pienenesi yhteisen vuokrasopimuksen myötä, eikä päävuokralainen joutuisi kantamaan alivuokramallin riskiä.

Muutoksen ei pitäisi lisätä asumistukimenoja – päinvastoin. Jos muutos tekisi kaverikämpistä nykyistä suosituimpia, useampi saattaisi hakeutua tähän edulliseen asumismuotoon, mikä vähentäisi asumistuen tarvetta.

Muutos lisäisi avoliittotulkintojen tarvetta. Kun yhteinen vuokrasopimus johtaa automaattisesti yhteiseen ruokakuntaan, yhteisellä vuokrasopimuksella asunnon vuokranneiden välistä suhdetta ei ole tarvinnut arvioida. Ennen opiskelijoiden asumistukimuutosta vuonna 2017 oletettiin virheellisten avoliittotulkintojen vaikeuttavan kimppa-asumista. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan virheelliset tai hakijaruokakunnan ilmoituksesta poikkeavat ruokakuntatulkinnat ovat jääneet marginaaliseksi ilmiöksi.

Lain esitöissä olisi myös täsmennettävä, miten asumistuessa huomioitavat asumiskustannukset jaetaan asukkaiden kesken silloin, kun kukin muodostaa oman ruokakuntansa. Jako voisi perustua esimerkiksi kunkin käytössä olevan tilan pinta-alaan tai jakautua tasan asukkaiden kesken.

Ruokakuntakohtaisuuden osittainen poisto nuorilta

Asumistuen ruokakuntakohtaisuus todennäköisesti myöhentää asumistukea saavien parien yhteen muuttamista. Vaikka yhdessä asuminen olisi erillisiä asuntoja edullisempaa, yhteinen tuki voi edellyttää syvempää taloudellista keskinäisriippuvuutta, kuin mihin nuori pari olisi vielä suhteessaan valmis – kynnys muuttaa yhteen kasvaa. Erityisen korkeaksi kynnys kasvaa tilanteissa, joissa puolisoiden tulot ovat voimakkaasti erisuuruiset, jolloin enemmän tienaavan puolison tulot vaikuttavat koko ruokakunnan asumistuen tasoon. Erityisesti opiskelijaruokakunnille tällaiset tilanteet ovat yleisiä ja räikeitä, sillä opiskelijoiden tulotaso on usein huomattavan matala verrattuna esimerkiksi työssäkäyvään tai perusturvan tasoista etuutta saavaan puolisoon. Kelan asumistukitilastoissa asumistukea saavien lapsettomien opiskelijaparien määrä on supistunut yli kolmella tuhannella vuodesta 2017 (17,8%) (6).

Pariskuntien yhteen muuttamisen helpottaminen olisi perusteltua. Yhdessä asuminen on edullisempaa, mikä tukisi toimeentuloa ja mahdollisesti pienentäisi asumistukimenoja. Opiskelijabarometri 2022 -aineiston perusteella kumppanin kanssa asuvat tuntevat solu- ja kimppa-asujien tapaan itsensä harvemmin masentuneeksi tai alakuloiseksi kuin yksinasuvat ja tuntevat useammin läheisyyttä toisiin ihmisiin. Aikaisemmalla yhteen muuttamisella voisi myös olla vaikutusta syntyvyyskehitykseen.

Kela on arvioinut, että ruokakuntakohtaisuuden poistaminen olisi kallista eikä tulonjakovaikutuksiltaan tarkoituksenmukaista. Tuen piiriin tulisi sellaisissa talouksissa asuvia, joissa toisella aikuisella on riittävät tulot asumismenojen kattamiseksi (7).

Lakiluonnoksessa esitetään asumistuen poistamista omistusasunnoissa asuvilta. Hallitusohjelman mukaan asumistukeen ollaan palauttamassa varallisuusraja. Muutokset lievittäisivät tuen epätarkoituksenmukaista kohdentumista, jos tuesta tehdään osittain yksilökohtainen (ruokakunnan koko vaikuttaa mutta tuloja ei lasketa yhteen). Myös rajaaminen muutoksen rajaaminen nuoriin – joihin ruokakuntakohtaisuuden ongelmat etupäässä liittyvät – pienentäisi kustannusvaikutusta. Sosiaalibarometrin 2021 tulosten mukaan 59 % vastaajista katsoi, että asumistuen tulisi olla yksilökohtaista alle 25-vuotiailla ja opiskelijoilla (8).

SOA esittää, että viimeistään varallisuusrajojen valmistelun yhteydessä selvitetään, miten osittainen nuoriin rajattu yksilökohtaistaminen vaikuttaisi asumistukimenoihin.

Suomen opiskelija-asunnot SOA ry:n puolesta,

Lauri Lehtoruusu

Toiminnanjohtaja

Lähteet:

Saari, J., Koskinen, H., Attila, H., & Sarén, N. (2020). Eurostudent VII–opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:25. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162449/OKM_2020_25.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Haverinen, K., Meriläinen, A., Kontio, T., Riiheläinen, J., Fasoulas, G. & Vapanen, V. (1998). Soluasuntojen ja opiskelija-asuntojen perusparantaminen. Suomen ympäristö 224. Ympäristöministeriö, asuntoja rakennusosasto.

Simula, K. (2016). Korkeakouluopiskelijoiden yksinäisyyden kokemukset ja yksinäisyyden kokemuksen vähentämisen keinot. Pro Gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53100/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201702231515.pdf>

Lehtoruusu, L. (2019). Opiskelijoiden asumispolut Suomessa. Diplomityö. Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitos. Saatavissa: <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/41436>

Myllymäki, T., Sandqvist, S., Aho, P., & Strandell, A. (2021). Nuorten asuminen 2020: Kyselytutkimus. Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:8

Kela, tilastotietopalvelu. Yleisen asumistuen käsittelyjärjestelmästä muodostetut tilastointitiedostot (kokonaisaineisto). [verkkojulkaisu]. [Viitattu 25.8.2023]. Saatavilla: <https://raportit.kela.fi/linkki/93031216>

Kurki, P., Pyy-Martikainen, M. (23.9.2012). Asumistuki yksilölliseksi? Tutkimusblogi. Sosiaaliturvauudistus-blogisarja. Kansaneläkelaitos. Saatavissa: <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/6169>

Eronen, A., Heinonen, H-M., Järvinen, A. Laatu, M., Londén, P., Peltosalmi, J. (2021). Sosiaalibarometri 2021: Toimeentulotuki ja asuminen. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki 2021. Saatavissa: https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/05/SOSTE_Sosiaalibarometri_2021_osa-5-toimeentulotuki-ja-asuminen.pdf

Lehtoruusu Lauri

